

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund 150 år

BENT SYSE

Denna artikel är ett försök till att sammanfatta Upplands fornminnesförenings och hembygdsförbunds 150-åriga historia. Den gör inte anspråk på att få med alla händelser under denna långa period, utan gör olika nedslag. Källorna kommer främst från fornminnesföreningens tidskrift och från 1940-talet i årsboken *Uppland*. Utöver detta finns också det rika och digra arkivet från föreningens verksamhet, som Upplandsmuseet förvaltar med placering i Morgongåva. Dessutom har Anders Blomqvist, skattmästare i Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund, bidragit med information.

Efter genomgång av dessa källor framträder en bild som förändrats genom tiden: från en elitistisk förening mestadels bestående av manliga akademiker till en förening som idag, tack vare infogandet av hembygdsföreningarna, har blivit en folklig förening med representation i hela länet och som fått kvinnliga ordförande. Men det är också en beskrivning på vad en fornminnes-

förening kan utträta. Utan dennes initiativ hade inte Upplandsmuseet eller Disagården tillkommit. Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund har tillsammans verkat i symbios med Upplandsmuseet och kommer fortsättningsvis göra så.

Historisk bakgrund

Rötterna till fornminnesföreningarnas bakgrund går att söka ända tillbaka till göticismen under 1500-talet. På det nationella planet växer en stark kulturell och patriotisk rörelse som anknyter till det forntida arvet. Johannes och Olaus Magnus tar sig an denna historia genom verken *Historia de omnibus gothorum sveonumque regibus* (1554) samt *Historia de gentibus septentrionalibus* (1555).¹ Intresset för att bevara arvet formaliseras i Plakat och påbud om gamla monument och antikviteter från 1666, d.v.s. det som kan sägas vara den första fornminneslagen. Med instiftandet av lagen påbörjades rannsakingarna efter antikviteter, främst understödda av prästerskapet. Dessa rann-

sakningar hade både ett vetenskapligt och historiskt intresse men tillfredsställde också behovet av nationell självhävdelse. Det bestod i ett identitetssökande som inte enbart kom att beröra fornlämningar utan också "dokument, lagböcker, gränsdragningar, krönikor, sagor, visor, brev, mynt, landhushållning, jakt, fiske, klädedräkt, ortnamn samt de olika sinnelag som utmärker det svenska folket i olika delar av landet".² I samband med rannsakingarna påbörjades också insamling av föremål. Det var i första hand riksantikvarien som tog emot samlingarna genom att antikvitetskollegiet bildades 1692.

Under slutet av 1700-talet avtog intresset för fornminnen och fornminnesvård i samband med att ekonomiska- och handelsfrågor blir mer aktuella. Fram till dess lyckades dock antikvitetsarkivet samla på sig en hel del föremål. Insamlingen illustreras genom den här beskrivningen given strax efter riksantikvarie Carl Reinhold Berchs död 1777: "I och med riksantikvariens död överlämnades nycklarna till arkivets lokal i Greve Pers hus till hovkanslern. Då han skulle taga fornsakerna i ögonsikte, fann han i rummet utanför och just framför dörren till de dyrbaraste tingen, en död människa. Denna beskådades, och det befanns vara kanslirådet Berchs gamle vaktmästare Norberg, som under sin herres långvariga sjukdom och i brist på eget husrum låst sig inne i förmaket och där

utan all sköns räddhåga avsomnat på tröskeln till det rum som förvarar runstavar och trolltrummor, sköldar och armborst, krucifix och kräklor, sagor och påvebrev".³ Det fanns med andra ord föremål som idag skulle kunna höra hemma på ett exklusivt museum!

Först i och med 1800-talet återkommer intresset för forntiden och kulturarvet. Göttiska förbundet grundas 1811 och anbefaller forskning i Nordens fornhävdor och sagor samt ger ut tidskriften *Iduna* riktad mot den nordiska fornålderns älskare. Från mitten av århundradet bildas fornminnesföreningar regionalt över landet men även provinsmuseer. Först ut bland fornminnesföreningar var *Föreningen till samlande och ordnande af Nerikes folkspråk och fornminnen*, bildad 1856. Stadgarna angav tydligt vad som menas med fornforskning. Där stod att föreningen skulle samla på och intressera sig för folkspråket, folklivet, folksånger, fornlämningar, fornsaker och gamla handlingar.⁴ Därefter bildas fornminnesföreningar i Hälsingland 1859, Södermanland 1860, Västmanland 1861, Dalarna 1862, Värmland 1862, Gästrikland 1862, Västergötland 1863, Östergötland 1864 och Svenska fornminnesföreningen 1869.

I februari 1867 skrev Oscar Montelius, som då var student i Uppsala, en artikel där han beklagar sig över att Uppland saknar en fornminnesförening. Han menade att på grund av avsaknaden av en forn-

minnesförening hade en rad olika fornminnen förstörts eller på annat sätt inte uppmärksammats. Artikelns slutar med orden: ”En fornminnesförening för Uppland vore näml. – vi äro öfvertygade derom – det bästa medlet att rädda de fornlemningar, som ännu finnas kvar”. Möjligen var det dessa rader som initierade bildandet av Upplands fornminnesförening.⁵ Faktum var att det i många närliggande landskap redan bildats fornminnesföreningar tidigare.

Från start till 1900

Akademiens och den manliga elitens intresse för fornminnen

Den 26 januari 1869 samlades åtskilliga uppländska män i Uppsala stads rådhus för att ”rådslå om vidtagande av åtgärder att vårda och granska Upplands fornminnen” (fig. 1). Efter att flera talare yttrat sig om vikten av att bilda en fornminnesförening, presenterades förslag till stadgar, varefter det enhälligt beslöts bilda en förening under namnet Upplands fornminnesförening. Då de närvarande var högutbildade akademiker eller tillhörde samhällets elit samt män, fick också den nya styrelsen en sådan sammansättning. Landshövding Adolf Ludvig Hamilton valdes till ordförande (fig. 2). Övriga i styrelsen var överhovstallmästare greve Gustaf von Essen, bibliotekarie fil. dr Carl Gustaf Styffe, professor Carl Säve och sekreteraren Carl Arvid Klingspor.

Som skattmästare valdes fil. dr Erik Gustaf Schram. Initiativet till bildandet av föreningen sägs komma från den nyvalda sekreteraren, riksheraldikern Klingspor.

Vid årsskiftet efter bildandet finns en fullständig medlemsmatrikel som visar att föreningen under detta första år värvat 571 medlemmar, varav 19 hade antagits som ständiga medlemmar.⁶ Att bli ständig medlem kostade 20 riksdaler, i jämförelse med den årliga som var två riksdaler, d.v.s. för ett tioårigt medlemskap fick man istället ett ständigt. I medlemsmatrikeln finns förutom efternamn, även deras titlar. Eftersom inga förnamn finns med är det svårt att veta huruvida det fanns några kvinnliga medlemmar. Stadgarna tillät enbart män i styrelsen så antagande är att antalet kvinnliga medlemmar var lågt eller obefintligt. I förteckningen på medlemmarna kan man utläsa att de flesta kom från den akademiska världen, följt av kyrkan med militären som tredje största grupp. Anmärkningsvärt nog titulerade sig 55 personer som studenter medan det fanns 43 kyrkoherdar från kyrkans värld och 18 löjtnanter bland militärens grupperingar.

Vitterhetsakademien godkänner och stadfäster Upplands fornminnesförening 1869. I Akademiens dagbok står det att Akademien ”med tillfredsställelse hälsar den nybildade föreningen välkommen att, i anslutning till Akademien, verka för bevarande av fäderneslandets fornminnen och befrämjande av

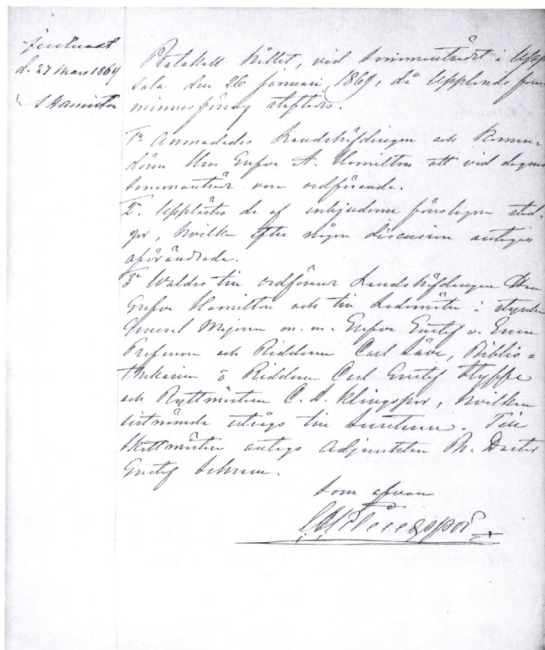

Fig. 1. Protokoll från mötet den 26 januari 1869.
Den kortfattade texten lyder:

”Protokoll hållet, vid sammanträdet i Uppsala den 26 januari 1869, då Upplands fornminnesförening stiftades.

Anmodades landshövdingen och kommandören herr greve A. Hamilton att vid dagens sammanträde vara ordförande.

Upplästes de af inbjudan föreslagne stadgar, hvilka efter någon diskussion antogs oförändrade.

Valdes till ordförande Landshövding herr greve Hamilton och till ledamöter i styrelsen generalmajoren m.m. greve Gustaf v. Essen, friherren och riddaren Carl Säve, bibliotekarien och riddaren Carl Gustaf Styffe och ryttmästaren C. A. Klingspor, hvilken sistnämnde utsågs till sekreterare. Till skattmästare antogs Adjunkten Ph. Doctor Gustaf Schram.

Som ofvan C. A. Klingspor.”

Foto Anja Szyszkiewicz. Upplandsmuseets arkiv.

Fig. 2. Fornminnesföreningens första ordförande Adolf Ludvig Hamilton. Foto Henri Osti, 1870-tal. Uppsala universitetsbibliotek.

den arkeologiska forskningen”. Föreningen hade alltså en nära koppling till Akademien och fick bidrag för att utföra ”forskningar inom föreningens område mot skyldighet att till Akademien insända berättelser däröver”.

Upplands fornminnesförenings tidskrift

De första stadgarna, som senare godkändes av Kungl. Vitterhetsakademien, inleds med ändamålet där det tydligt framgår föreningens kommande arbetsområde, fornminnen:

*Upplands fornminnesförening har till ändamål att befrämja vården af Upplands fornminnen, att eftersöka och uppteckna egendomligheter i folkspråk, seder, sång och saga, att vaka öfver de fasta fornlemningarnas skydd, att mana menigheter och enskilda till aktsamt vårdande af i deras ego befintliga minnesmärken, att när forsaker inom Uppland försäljas, ur jorden uppgräfväs eller annorstädes påträffas, söka dem förvärfva samt bland folket sprida aktning för forntidens minnen.*⁷

Övriga stadgar nämner tider för årsmöten, styrelsens sammansättning (endast män), medlemsavgifter mm. Därutöver skall föreningen överlämna gåvoskrifter till universitetsbiblioteket samt föremål till universitetets museum. Föreningen skall också årligen redogöra för sin verksamhet till Kungl. Vitterhetsakademien, varifrån ett bidrag om 200 kronor erhöles. Det sistnämnda kan ses som en bidragande orsak till utgivandet av en tidskrift.

Det första bandet av *Upplands fornminnesförenings tidskrift* utkommer 1871. Det innehåller två artiklar förutom en medlemsförteckning, "Anteckningar under resor i Uppland sommaren 1869" skriven av Carl Arvid Klingspor (fig. 3). I denna artikel beskriver han fornlämningar, mestadels runstenar och andra intressanta iakttagelser i Alunda, Biskopskulla, Bladåker, Danne-mora, Ärentuna, Fitja, Fröslunda, Giresta, Yttergran, Övergran, Gryta, Haga, Hagby,

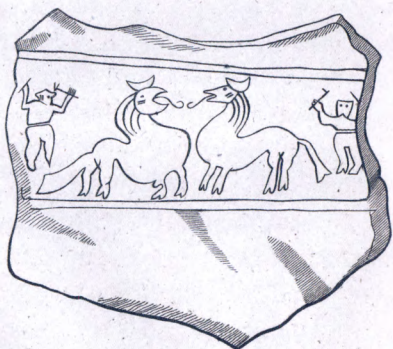
Härkeberga, Hjalsta, Holm, Husby Sjutolft, Håtuna, Häggeby, Kulla, Litslena, Nysätra, Näs, Ramsta, Stavby, Tegelsmora, Tibble, Tierp, Tolfta, Tuna, Vassunda, Vendel, Viksta och Östervåla. Den andra artikeln, "Anteckningar till en beskrivning öfver Vester Åkers och Dalby socknar", är författad av Bernhard Schlegel.⁸

Carl Arvid Klingspor fortsätter sitt omfattande arbete med sockenbeskrivningar och i föreningens andra tidskrift som utkommer 1872 beskriver han i artikeln "Anteckningar under resor i Uppland" följande socknar; Roslagsbro, Bromma, Edsbro, Estuna, Frötuna, Färentuna, Hillersjö, Husby Odensala, Husby-Skederö, Lagga, Lovö, Lohärad, Malsta, Norrtälje, Odensala, Rasbo, Rasbokil, Skederö, Skå, Sollentuna, Songa, Spånga, Söderby-Karl och Östuna. Noteras att många av dessa ligger inom nuvarande Stockholms län, men i Uppland.⁹ I den tredje utgåvan 1873, står Klingspor bakom beskrivningarna av Almunge, Angarn, Balingsta, Bro, Ed, Ekeby, Faringe, Film, Fröshult, Funbo, Vittinge, Härnevi, Järfälla, Järlåsa, Knutby, Långtora, Simtuna, Sparrsätra, Skogstibble, Torstuna och Val-lentuna.¹⁰ 1875 utkommer det fjärde numret av tidskriften och som tidigare står Klingspor bakom beskrivningarna av landskapets socknar. Denna gång behandlar han Danderyd, Fasterna, Fresta, Gottröra, Hacksta, Husby-Långhundra, Korsta, Solna, Vidbo, Åland, Österunda och Österåker.¹¹

UPPLANDS FORNMINNESFÖRENING

TIDSKRIFT.

I.

UPPLANDS FORNMINNESFÖRENING FÖRLAG.

Fig. 3. Framsidan från det första numret av fornminnesföreningens tidskrift från 1871. På bilden syns ena sidan av den bildsten som förvarades i Häggeby kyrka och beskrevs av Carl Arvid Klingspor i Anteckningar under Resor i Uppland, sommaren 1869. Stenen såldes några år senare till Historiska museet.

Detta gedigna arbete som Klingspor genomförde skapade en första sammanställning av socknarnas fornminnen där runstenar och kyrkor oftast fick ta störst plats. Klingspors resor bekostades inledningsvis genom medlemmarnas avgifter, men

genom bidrag från Vitterhetsakademien kunde det fortsätta årligen, så länge som resultaten också överlämnades till Akademien. Sockenbeskrivningarna fortsätter att finnas i de första 10 numren av tidskriften, men under 1880-talet i samband med det tionde numret tillkommer unika uppsatser som behandlar olika ämnen. Bland annat får vi ta del av innehållet i Uppsala universitets fornsamling, den Cederströmska fornsamlingen på Krusenbergska allmogemålet i Alsike socken, mynt präglade i Uppsala, folkvisor och danslekar, uppländska ortbeskrivningar och Upplands ortnamn.¹²

Medlemsutveckling och ekonomi

Det första årets relativt stora medlemsantal medlemmar 571, hade år 1875 sjunkit till 406 varav 40 var ständiga medlemmar. Indirekt finns det dock stödmedlemmar i form av speciellt utsedda fornminnesvårdare, framförallt kyrkoherdar, i en stor del av landskapets socknar. Från 1874 började det även komma ekonomiska bidrag från Uppsala läns landsting och senare från Stockholms läns landsting, som från 1903 utgörs av årliga anslag.¹³

1896 är föreningen i gungning. Styrelsen beklagar sig över att föreningen varit överksam under flera år, eftersom mellan 1890–1894 hade praktiskt taget allt arbete legat nere. Det viktigaste blir att söka intressera personer för föreningens uppgift samt återuppta utgivningen av tidskriften

samt att säkra finansieringen. Antalet medlemmar uppgår då till 291, varav 74 utgör ständiga sådana. Ekonomin förbättras genom ett femårigt bidrag om årliga 500 kr från Uppsala läns landsting, vilket säkrar utgivningen av tidskriften.¹⁴

1900-talets början

Under åren 1897–1902 utkommer tidskriften årligen med nummer 19–22. Upplägget med blandade artiklar fortsätter. Arbetet med att söka nya medlemmar lyckades delvis då medlemsantalet år 1902 uppgick till 344, varav 81 var ständiga medlemmar. Under perioden 1903–08 utkommer tidskriften med nummer 23–25. Det har nu under föreningens 39 år utkommit 25 nummer av tidskriften. Den årliga utgivningen är bruten och det finns inga planer på att försöka upprätthålla en sådan. Nummer 23 skiljer ut sig från de tidigare, då detta nummer endast består av en uppsats, ”Om altarskåp i svenska kyrkor och museer, ur mäster Jan Bormans verkstad i Bryssel”, författad av Johnny Roosval. Till artikeln hör en fantastisk planschbilaga. I och med det minskade antalet medlemmar försöker föreningen finna andra områden att verka inom. Nu under seklets början lyfts behovet av ett kulturhistoriskt museum och utflykter fram.

Ett museum skapas

Redan 1877 föreslog Carl Arvid Klingspor att föreningen skulle försöka finna en lokal

inom slottet för förvarande av skrymmande föremål från kyrkor, men eftersom det ännu inte verkställdes har man förhoppningen att föreningens nitiske ordförande skall driva på.

30 år därefter, på årsmötet den 21 maj 1907, framställde chefredaktören vid *Upsala Nya Tidning* Axel Johansson, frågan om möjligheten att inrätta ett stads- och länsmuseum i Uppsala. Efter en diskussion beslöt årsmötet att tillsätta en kommitté av fem personer för att utreda möjligheten. 1908 bildades en ny kommitté fristående från styrelsen, där Axel Johansson fortfarande ingick. Denna styrelse (museistyrelsen) kom fortsättningsvis att lämna en egen årsberättelse. Den tidigare kommittén inkom vid årsmötet 24 april 1909 med ett förslag; ”Upplands fornminnesförening beslutar att utfärda ett upprop eller inbjudning till lämpliga håll inom landskapet att inkomma med föremål till *Upplands kulturhistoriska museum*, till vilket genom landshövding Hammarskjölds välvilja tillfällig lokal upplåtits i Uppsala slott, och vid vilket en intresserad och duglig person (lanträntmästaren Holmberg) anmält sig att tillsvidare tjänstgöra som vårdare av samlingarna”. För att inte konkurrera med universitetets museum för nordiska fornsaker, sattes en tidsgräns att det nya museets samlingar inte skulle vara äldre än medeltidens början (omkring 1100).

I och med detta nya museum kom Upplands fornminnesförening att årligen bidra

nr	mind	dag	föremål	Givare
1	1909	5	Lad-modell	V. Stefvertz
2		17	friden af möppen från 1700-talet	F. V. Mossberg
3			En konstmätarinstrument	
4		25	Liggenis af myllor	
5		27	Runt horn	
6			Jagt knif	
7			Wapenring	
8			Gäst-bag	
9			fordon af möpp	
10			" "	
11			Småttor af "	
12			Fordon af "	

Fig. 4. Den första föremålskatalogen med nummer 1–12 avbildade. Dessa föremål är noterade den 5, 17, 25 och 27 september 1909. Det första föremålet en lad-modell med V. Stefvertz noterad som givare finns inte längre i samlingarna. Föremål 2–12 har förste lantmätare F. V. Mossberg som givare. Här saknas nr 8, ett gädddrag i samlingarna.

med ekonomiska medel för dess drift. Det första årets anslag om 50 kronor utökades till 200 kronor år 1910. Redan 1912 påpekade dock Johansson nödvändigheten av att lokalfrågan löses för Upplandsmuseet, då man ansåg att nuvarande placering i slottet bara var provisorisk. 1910 finns också den första katalogen över museets samlingar publicerade. Under 1909 bestod samlingen av 59 nummer som till 1910 (april) hade utökats till 92 nummer (fig. 4). 1911 uppgick

samlingen till 450 nummer. Katalogen för Upplandsmuseet uppgår år 1916 till 1443 nummer. Hela historien om Upplandsmuseets första 50 år av samlande finns redogjort för i artikeln ”Samla på Uppland – de första 50 åren” författad av Barbro Björnemalm.¹⁵ I denna årsboksartikel finns nästan allt redogjort för hur samlingarna ökade, men också utvecklingen av museet från en placering vid slottet till nuvarande plats vid Akademikvarnen.

Utflykter

1910 anordnade fornminnesföreningen ett sommarmöte, det s.k. "fornminnestinget" i Tierp, där tjugotalet medlemmar från Uppsala, Stockholm m.m. anslutit sig, tillsammans med flera hundratals av traktens befolkning. Det bjöds på föredrag om kyrkan och om den intill bogårdsmuren stående runstenen varefter hela mötet avslutades vid Torslunda där Oscar Almgren höll ett föredrag om traktens fornlämningar. Hela mötet avslutades med körsång och lekar anordnade av folkhögskolans elever. Efter detta lyckade möte föreslogs att föreningen årligen anordnar ett "dyligt bygdemöte, i synnerhet då det medförde ringa kostnader för föreningen". Året därpå, 1911, reste ett tjugotal av föreningens medlemmar till Vallentuna där Jarlabankes tä, Arkils tingstad och Vallentuna kyrka förevisades.¹⁶

Värmötet 1912 blev ett gemensamt möte med Upplands fornminnesförening och Sydvästra Upplands kulturhistoriska förening. Mötet som skedde under två dagar började på Enköpings stadshotell på kvällen med föredrag, troligen övernattnings, och fortsatte dagen därpå med besök på Enköpings museum, hållristningarna vid Ullstamma och Hummelsta, Litslena kyrka för att sedan avslutas vid Härkeberga kyrka. 1913 skedde bygdemötet i Örbyhus och Vendel, där ett sjuttioal föreningsmedlemmar deltog. 1914 förlades bygdemötet i Rosersbergstrakten med besök på Rosersbergs

slott och fornborgen vid Runsa och avslutades med ett föredrag för allmänheten i Norrsunda kyrka. Våren 1915 gick resan till Vattholmatrakten där hundratalet medlemmar besökte Salsta slott, Tensta kyrka och gravfältet vid Gödåker. Innan avresan vid kl. 21.00 besöktes Altomtå gård och Lena kyrka.

Bygdemötet 1916 hölls i Edsbro där bland annat gravfälten vid Åsby och Bro besöktes. Något sedvanligt bygdemöte kunde inte ske under våren 1917 p.g.a. försämrade kommunikationer, men en sommarutflykt till Grönsöö och Utö kom till stånd. Resan utgick från Enköping med ångbåt, där 80 personer deltog i resan. Sommarutflykten 1919 gick med ångbåt till Sjöo slott. 1920 skedde en sommarutflykt till Fasterna kyrka och Mörby slottsruin. 1921 företogs sommarutflykten till Sigtuna med ångbåt från Uppsala och Stockholm. Den nya ordföranden ärkebiskop Nathan Söderblom hälsade de cirka 200 personerna välkomna, varefter S:t Pers och S:t Olofs kyrkoruiner förevisades. Under ditresan körde Söderblom över en höna och vice ordförande Otto von Friesen fick ordna med en uppgörelse och hälsade att "den hönan dog en salig död, för det var Svea rikets ärkebiskop, som körde över henne!".

De här utflykterna och mötena hade stor betydelse för kontakterna med folk i bygderna och rekryteringen av nya medlemmar.

Medlemsutveckling och ekonomi

Efter den tidigare svackan vid sekelskiftet ökar medlemsantalet sakta men säkert. 1912 är man uppe i 402 medlemmar varav 56 är ständiga, som sakteligen ökar till 490 år 1916. Anslagen från Uppsala läns landsting har ökat till årliga 500 kronor medan Stockholms läns landsting bidrar med 200 kronor. Dock får det nya museet vid slottet sina utgifter betalda av föreningen, varför det finns ett växande behov av mera inkomster. 1920 höjer Uppsala läns landsting anslaget för föreningen till 1000 kr att utgå under åren 1921–23. Detta år värvar folkparksföreningen Liljekonvaljen 17 nya medlemmar ur arbetarklassen till Upplands fornminnesförening, ”vilken föreningen tidigare ägt alltför få medlemmar ur”.¹⁷

Styrelsen diskuterar också möjligheten att skapa ett lotteri, allt för att öka inkomsterna till föreningen. Tyvärr får föreningen inte bifall på inskickad ansökan varför man beslutar att ”avvakta gynnsammare konjunkturen på lotterimarknaden”. 1919 meddelas att ansökan beviljats och att föreningen får sälja 100 000 lotter à 2 kronor. Den då kände skådespelaren tillika affärsmannen Ernst Norée, som hade stor erfarenhet av lotterier, anlätades att anordna detta. Tyvärr var han vid tillfället upptagen, varför denna inkomstbringande aktivitet senarelades. För att slippa portokostnader och returerna vid distributionen av tidskriften försöker fornminnesföreningen 1921 få till

ombud på olika platser för att underlätta distributionen av tidskriften. Ombuden skulle anställas för en begränsad ersättning, dela ut tidskriften samt uppbära och redovisa medlemsavgifterna. Åtta personer var anmälda detta första år, som ökade till 13 nästa år. Hur det sedan gick vet vi inte.

Ett nytt museum invigs

Vid ett styrelsesammanträde 26 februari 1917 meddelar professor Almgren att universitetet har för avsikt att inreda Gustavianum för museiändamål och möjligen kan detta även komma inrymma fornminnesföreningens samlingar. Ett förslag till kontrakt upprättas. Men 1920 har flytten ännu inte kunnat äga rum, på grund av de nya lokalerna inte har iordningsställts.

Sommarmötet 1922 blev en stor tillställning, ett kulturhistoriskt möte anordnat av Upplands fornminnesförening tillsammans med svenska museimannaföreningen, svenska fornminnesföreningen och föreningen för svensk kulturhistoria. Mellan den 8–11 juni stod staden Uppsala på programmet. Anledningen till Uppsala som värd var till stor del öppnandet av det nya museet i Gustavianum. Natten innan den 8 juni hade Upplandsmuseets lokaler äntligen hunnit bli färdigställda. Samlingarna i museet har ökat sakta men säkert under 1900-talets början. Vid halvårsskiftet 1912 består samlingen av 1026 nummer och 1916 uppgick de till 1194. 1923 uppgår museets samlingar till nr 2051.

1927 erhåller föreningen 50 000 kronor från den kungliga lotterimedelsfonden. Donationen erhålls 1928 och placeringen görs i obligationer. Styrelsen beslutade 1928 att anhålla om ytterligare 150 000 från lotterimedlen. I skrivelsen om anhållandet anfördes att medlen behövdes "för insamlandet av bildmaterial till ett uppländskt lokal- och personhistoriskt arkiv" samt för att kunna utvidga bytesverksamheten gällande föreningens tidskrift. År 1928 testamenterar grosshandlare Hilmer Åberg till Upplands fornminnesförening med egentliga mottagare "Upplands Kulturhistoriska museum" 25 000 kronor att bilda en fond "vars avkastning skall användas till inköp av lämpliga föremål för ökande av museets samlingar". Åberg testamenterade också delar av sin förmögenhet till diverse andra föreningar och stiftelser däribland Samariterhemmet som fick 50 000 kronor och till Uplands Nation som fick 50 000 kronor för instiftande av Carl Åbergs minnesfond. Åberg testamenterade också föremål till Nordiska museet. Fonden växer under 1930-talet och bokförs till 32 500. Den Åbergska donationen innebär att Upplandsmuseet kan öka sina samlingar i en väsentlig grad. "Museet har nu icke endast möjlighet att inköpa viktigare utbudna föremål utan även i viss utsträckning bedriva forskning för utfyllandet av luckorna i föremålsbeståndet".

Tidskriften fortfarande föreningens ankare

Fornminnesföreningens tidskrift fortsätter att ges ut kontinuerligt under 1900-talets början. Mellan åren 1909–11 utkommer nummer 26–28. Utöver det vetenskapliga innehållet kan vi utläsa medlemsförteckningen för 1910. Detta år når föreningen botten sett till antalet medlemmar, där de ständiga medlemmarna uppgår till 46 och de årligen betalande är 182. Sammanlagt är antalet medlemmar nu nere på 228 personer. Fram till 1924 hinner föreningen ge ut nummer 39 av tidskriften, där nummer 37 har Sigtuna som huvudinnehåll.

Nya tider – nya stadgar

Under 1920-talet verkar föreningen ha fått ett uppsving, både i verksamhet och ur politiskt hänseende. Att verksamheten var populär visar sommarutflykterna 1923 och 1924. 1923 sker utflykten till Altuna och 1924 åker man till Björkö och Adelsö (fig. 5). Vid Öns brygga i Veckholm bordade över 250 personer det för tillfället inhyrda ångfartyget Cesar. Väl framme på Björkö tillkom ett hundratal personer från Stockholm. En riktig folkfest!

Möjligen spelade införandet av kvinnlig rösträtt 1921 in på förslaget om att revidera stadgarna. Ett styrelsemöte i april 1921 föreslog att stadgarnas ordalydelse om att styrelsen skall "utgöras af fem män" skall ändras till "utgöras av lägst 5, högst 9 ledamöter". Vid årsmötet 1924 antogs nya revi-

Fig. 5. "Upplands fornminnesförening utanför Billerstena gård efter den gemensamma middagen". Upplands fornminnesförenings utflykt, Altuna socken Uppland 27 maj 1923. Foto John Alinder, Upplandsmuseet.

derade stadgar där det tydligare framgår vad föreningen skall inrikta sig på: a) Utgivning av en tidskrift, såvitt möjligt med ett häfte årligen, b) insamling av föremål, bilder och uppteckningar till belysning av Upplands kulturhistoria efter reformationen, c) utdelning av anslag för vetenskapliga undersökningar, d) främjande av hembygdsvård och hembygdsvård, e) skriftutbyten med

andra fornminnesföreningar och kulturhistoriska institutioner.¹⁸

Den nya styrelsen skulle bestå av 13 personer, varav sex (ordförande, vice ordförande, sekreterare, skattmästare och två arbetande ledamöter) bör vara bosatta i Uppsala och utgöra styrelsens verkställande utskott. Därefter kunde även kvinnor väljas in i styrelsen och som första kvinna i styrel-

sen valdes Wera von Essen på Salsta in som ledamot. Däremot finns inga representanter ur arbetarklassen i styrelsen.

År 1924, uppgår antalet medlemmar till sammanlagt 972 personer, varav 139 ständiga. I den fullständiga medlemsförteckningen kan vi nu utläsa några intressanta iakttagelser. Bland medlemmarna finns det 18 institutioner, främst bibliotek. Som tidigare är det män som är medlemmar, men nu går det i förteckningen se kvinnorna, som oftast har hela förnamnet utskrivet. Av 972 medlemmar är 75 stycken kvinnor, d.v.s. knappt åtta procent. De betalande medlemmarnas geografiska härkomst fördelar sig enligt följande, Uppsala stad 260 varav 28 kvinnor, Uppsala läns norra domsaga 105 varav tio kvinnor, Uppsala läns mellersta domsaga 81 varav nio kvinnor, Uppsala läns södra domsaga 124 varav tio kvinnor, Stockholm med omnejd 109 varav sex kvinnor, Stockholms läns västra domsaga 26 varav två kvinnor, Roslagens södra och mellersta domsagor 28 varav 1 kvinna, Roslagens norra domsaga 17 varav en kvinna, Fjärdhundra 28 varav två kvinnor och övriga orter i landet 55 medlemmar varav tre är kvinnor.¹⁹

Föreningens utsedda fornminnesvårdare uppgår till cirka 180 stycken, varav några har ansvar för flera socknar. 1928 beslutar föreningen att utse kronprins Gustaf Adolf som första hedersledamot med motiveringen att kungens ”dådkraftiga och framgångsrika nitälskan för fornmin-

nesföreningens främjande” i samband med Hågahögens undersökning. Tidskriften fortsätter att ges ut, under åren 1925–30 med nummer 40–42. Under 20-talet börjar tidskriften utökas med bilagor, utöver de vanliga artiklarna. Nämnas kan bland annat nytrycket av professor Johannes Rhezelius ”Monumenta Uplandica” som publicerades i tre delar i tidskriften nr 30–32. August Hahr publicerar 1929 den omfattande bilagan kring *Uppsala forna ärkebiskopsborg. Sankt Eriks gård och dess historia*. Den ingår i nr 43 men kommer ut tidigare. Från 1922 införs annonser i tidskriften, troligtvis för att stärka ekonomin.²⁰

Tidskriften ändrar karaktär

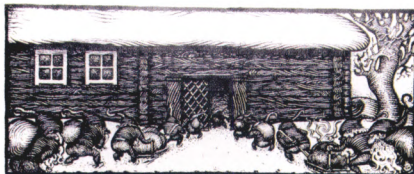
Från och med 1930-talet ändrar delvis tidskriften karaktär. Nu innehåller den enbart större eller mindre uppsatser. Mellan åren 1929–33 utkommer tidskriften med ett dubbelnummer, 43:1 och 43:2, där det finns ett stort antal fristående artiklar tillsammans med August Hahrs omfattande artikel om Uppsala forna ärkebiskopsborg. I nummer 44 återfinns ånyo Hahr, denna gång som författare till den långa artikeln om Uppsala slott och dess rikssal. Detta häfte kompletteras med en bilaga med fristående artiklar till högtidlighållandet av 300-årsminnet av Olof Rudbecks d.ä:s födelse. Jämfört med tidigare utgåvor, utgår nu de tryckta styrelseprotokollen, årsberättelser och årsmötesprotokoll. Det innebär att läsarna och

BUDKAVLE

Sanningen av den gamla levnadsregeln »enighet ger styrka» ha vi i dessa dagar fått pröva. Endråkigt har vårt folk stått upp till värm för vårt fria samhällsäck och vår fädernaärvda odling. Individier och folkgrupper ha kommit varandra närmare, och den samfundsanda, som i gamla tider räddat land och folk under svåra prövningar, har åter visat sin styrka. Vi ha lärt oss hålla samman kring vårt svenska arv. Och det vore värdefullt om den lärdomen inte glömdes, när hvarare rider komma.

Tiden har därför syns oss mogen för bildandet av en sammanslutning som utan att bindas av invecklade former kan sammanföra vida kretsar i vårt landskap utan hänsyn till ställning eller yrke till överlagningar och evnigen samvaro i syfte att stärka samfundskänslan och hålla bandet mellan fennisk och framtid starkt och levande. Disastiftelsen, som själv är en samlingsorganisation för den uppländska hembygdsvärlden med representanter för Uppländs nation, Uppländs fornminnesförening, Uppsala fabriks- och hantverksförening, Uppsala läns hemsöksförening, Uppsala läns husemödersförbund, Jordbrukarungdomens förbund samt Gamla Uppsala komman, har ansett sig böra taga initiativ till en sådan sammanslutning bland landskapets invyggare, en uppländskt landskapsäggle.

Budkavle till Disagårdens tomtar.

Comtar unga, gamla,
samlom till att samla,
nu ska vi dra samman till vår egen odagård!
Den får inte ramla.
På det gäller önskan
till vår gamla tomtbetyckas fasta boderavård.

Gagom då och dragom
tomtbönder Lagom
genast nu på bästa föret, innan det blir till.
Comtblisar, jagom
ut i diätingsdagom
med vår förartomtgubbe Jerh i fullerö!

Givet av Ghsala den sjuätte dagen i Ghsimnad i världens år 1918

DISH

Comtebörder löstimmer samfällt!

Sils i Danta <small>rikshandlaren</small>	Ersh i Fullerö <small>rikshandlaren</small>	Petter Vendelbräka <small>rikshandlaren</small>	Haci Möstermlare <small>rikshandlaren</small>
Lda i Norrby <small>rikshandlaren</small>	Hama i Riplinge <small>rikshandlaren</small>	Linda i Gromby <small>rikshandlaren</small>	
Katger Fimbalvinter <small>rikshandlaren</small>	Ottar Öra <small>rikshandlaren</small>	Cor den Heder <small>rikshandlaren</small>	O. L. Beckmabt <small>rikshandlaren</small>
6Suse i Polms <small>rikshandlaren</small>	Terkel i Hönunge <small>rikshandlaren</small>	Nisse i Ri <small>rikshandlaren</small>	

Fig. 6. Disastiftelsen arbetade hårt och enträget med att samla in pengar till det kommande friluftsmuseet. Fotografiet visar två av de budkavlar som spreds för insamlingen av medel.

medlemmarna inte längre kan bilda sig en uppfattning om hur föreningen verkar och vilka aktiviteter som genomförts.

Ett friluftsmuseum?

I samband med Oscar Almgrens arbete för att inrymma det nya museet i Gustavia-nums lokaler, lyfter han i ett tidigt skede, via ett förslag på ett styrelsemöte år 1914

frågan om, att museet skall inrymmas i Linnéträdgården. Enligt Almgrens förslag finns det stora ytor där uppländska allmogebyggnader kan placeras och inrymma samlingarna. På så sätt skulle Uppsala erhålla ett litet "Skansen" för Uppland.

Vid årsmötet 1918 framställde greve Carl Mörner yrkandet om att frågan om ett friluftsmuseum skulle tas upp till behandling.

Uppdraget föll på föreningen och museets styrelse att adjungera intresserade sakkunniga att förbereda frågan och lägga fram ett förslag senare under året. Under sommaren påbörjades inventering av ”äldre allmog- och bruksbyggnader” som kunde vara intressanta på ett kommande friluftsmuseum. Vid årsmötet 1919 tillsattes ett arbetsutskott med bland annat Sigurd Erixon, för att verka för bevarandet av äldre byggnader, särskilt sådana som var på väg att förstöras eller förändras. År 1920 är planerna på ett friluftsmuseum fortfarande aktuell, då man efter besiktning av ett område i södra delen av Liljekonvaljholmen funnit att platsen var mindre lämplig eftersom ”det bestod av lera och led av grundsyra”.²¹

Professor Almgren fortsätter att engagera sig i frågan om ett kommande friluftsmuseum och tillsammans med dåvarande Härkebergakommittén har arbetet kommit så långt att förslag till stadgar för en Disanämnd låg klara i november 1926. Fornminnesföreningen beslöt enligt årsmötets uppdrag i maj 1927 att godkänna förslaget till stadgar varefter de på årsmötet utsedda representanterna i kommande Disastiftelsens nämnd trädde i kraft. Nu slutar fornminnesföreningens planeringsarbete med friluftsmuseet. Disastiftelsen driver frågan vidare och i styrelsen med representanter från fornminnesföreningen tillsammans med representanter från Uplands nation, Upsala fabriks- och hantverksförening,

Upsala läns hemslöjdsförening, Upsala läns husmodersföreningars länsförbund och Gamla Upsala kommun (fig. 6). Hela historien om Disagårdens tillblivelse finns fördömligt beskrivet i en artikel av Per Lundgren, ”Skapandet av Disagården – att samla och ordna de kringströdda fragmenten”.²²

1940-talet och framåt

Årsboken Uppland

Från och med 1940 utges årsboken *Uppland*. Utgivandet markerar en ny tid under en epok som domineras av landsantikvarie Nils Sundquist och som kännetecknas av ökat medlemsantal och en slags storhetstid i föreningens historia. Årsboken distribueras till alla medlemmar gratis i samband med att årsavgiften erläggs. Tidskriften kan också köpas till ett pris om 5 kronor.

Anledningen till den nya publiceringsverksamheten var dels ökade medlemsskador (cirka 2 000 medlemmar) och dels att verksamheten förändrats till hembygdsvård i ordets vida bemärkelse. Årsboken skulle innehålla populära uppsatser, bygdeskildringar, föreningsmeddelanden mm., medan tidskriften skulle fortsätta med publiceringar av undersökningar och utredningar av vetenskaplig karaktär. Önskan var att tidskriften vid detta tillfälle skulle utkomma vartannat år. Tyvärr orkade inte föreningen med att upprätthålla denna önskan. 1944 kom nummer 47 med två bilagor varefter det dröjde till 1956 innan nummer 48 ut-

kom. Först 1977 utkom nr 49 av tidskriften och sedan dess har den utkommit sporadiskt. De sex senaste numren har alla varit publiceringar av olika avhandlingar och möjligen ger det en fingervisning om vad tidskriftserien kommer behandla framöver.

Årsbokens förste redaktör tillika landsantikvarie (utsedd 1939) Nils Sundquist skriver i förordet 1940 att årsboken skall "bli ett vapen för vår gemensamma strävan att i allt vidare kretsar stärka känslan för hembygd, landskap och fosterland". Nu återkommer årsberättelserna från fornminnesföreningen och från den fristående styrelsen för Upplandsmuseet. Här finns också recensioner av nyutkommen litteratur. Även hembygdsföreningarna bidrar med kortare årsberättelser. Under den här perioden kommer föreningarna från landskapet Uppland. Under Sundquists ledning tillkommer vintertingen som genomförs till en början med Disa gilles sammankomster.

Av verksamhetsberättelsen för 1939 kan man utläsa att fornminnesföreningen har två anställda tjänstemän, landsantikvarie Nils Sundquist och museiintendent Nils Ålenius. Dessa avlönas i huvudsak av den s.k. lotterimedelsfonden, men avkastningen från denna är 1940 så låg att den inte täcker arvodet till de båda helt. Man sätter sin tilltro till att olika myndigheter genom bidrag skall stärka kassan. Grundbidragen kommer som tidigare från Uppsala läns landsting (3 000 kronor), Stockholms läns landsting (2 000

kronor) men också Uppsala stad som bidrar med 3 000 kronor. Styrelsen som består av 14 personer, med landshövding Sigfrid Linnér som ordförande, har utökats med två representanter för Uppsala stad. Anslagen utgör cirka en tredjedel av intäkterna, avkastningen från fonder en tredjedel och av medlemsavgifterna. Den ekonomiskt viktiga kungliga lotterimedelsfonden uppgår 1942 till 165 000 och utgör 65 % av de totala tillgångarna.

Fornminnesföreningen fortsätter med välbesökta årsmöten och utflykter. Vårutflykten 1939 gick med buss till Haga slott och därefter med båt till Grönsö slott och avslutades med middag på Enköpings stadshotell. Tyvärr fick en planerad höstutflykt ställas in pga. bensinransonering som en följd av kriget.

Kvekgården

Den 13 juni 1948 erhöll Upplands fornminnesförening en storslagen donation. Sydvästra Upplands hembygdsgille överlämnade vid detta tillfälle Kvekgården till fornminnesföreningen. I samband med överlämnandet medföljde också ekonomiska medel avsatta i en underhållsfond, som vid det tillfället uppgick till 10 000 kronor. Sydvästra Upplands hembygdsgille som ägt gården i 16 år och vid tillfället firade 25-årsjubileum, upplöstes i samband med denna händelse. Mer information om Kvekgården finns i följande artikel.

Jubileer

I år firar fornminnesföreningen 150 år. Men redan 1919 passade man på att uppmärksamma de första 50 åren. Under året planerades jubileet av styrelsen och innehållet bestämdes till att tidskriften skulle utkomma med ett nummer där en speciellt framtagen vinjett skulle pryda häftet (fig. 7). Styrelsen avsatte dessutom 300 kronor för jubileumsföredrag och utsåg en festkommitté.

Vid årsmötet i december 1919 inleder dåvarande ordförande Knut Hamilton sitt inledningstal med att framhålla vikten av fornminnena och deras betydelse. Han påtalar föreningens upplysningsarbete under de gångna 50 åren, samtidigt som den vetenskapliga tidskriften lyfts fram. Talet avslutas med den för den tiden rådande synen på verksamheten: ”att föreningen /.../ skall jämväl framdeles med orubbad trohet fullfölja sitt mål, fosterbygden till gagn och till heder”. Dessa ord tillsammans med efterföljande föredrag om Svenska folk- och rastyper av Herman Lundborg speglar dåtidens inriktning utöver fornminnena. Någon större festlighet torde inte ha förekommit vid detta årsmöte, annat än att styrelsen hade ett efterföljande sammanträde som avslutades med supé på restaurang Phoenix i Uppsala.

1944 fyllde föreningen 75 år vilket firades i samband med vårutflykten som gick till Rosersbergs slott och Norrsunda kyrka med efterföljande middag på Uppsala stads-

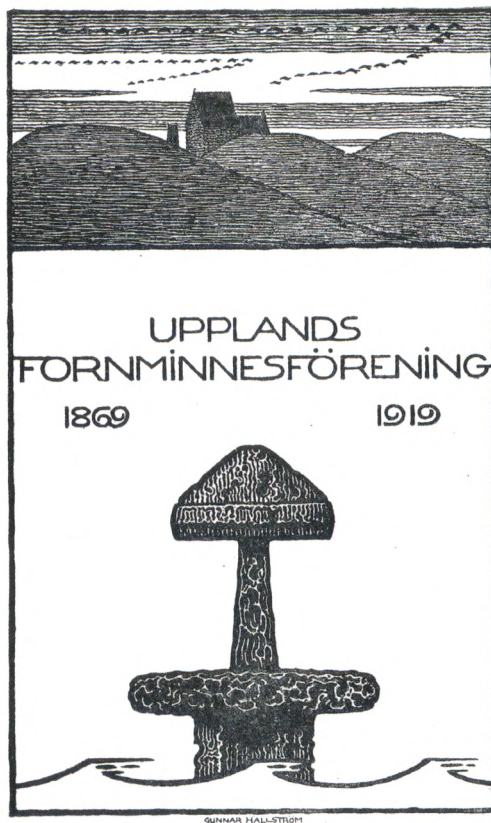

Fig. 7. Vinjett till Upplands fornminnesförenings tidskrift nr 34 i samband med femtioårsjubileet 1919, framtagen av konstnären Gunnar Hallström.

hotell. 300 personer mötte upp vid Rosersbergs slott där även årsmötet hölls.²³ Med anledning av jubileet instiftades en förtjänstmedalj som skulle tilldelas ”för fornminnes- och kulturminnesvård förtjänta män och kvinnor i landskapet Uppland” (fig. 8). Vid detta tillfälle utsågs därvidlag

Fig. 8. Förtjänstmedaljen som formgavs av Bror Hjorth. Här fram-sidan som uppvisar en runstensristare och bär omskriften "UPPLANDS FORNMINNESFÖRENING 1869-1944". Frånsidan visar en stiliserad kungsängslilja, krönt av orden "Hembygdens tack". Foto Olle Norling, Upplandsmuseet.

sex personer som tilldelades denna medalj. De var lantbrukare John Eriksson, Ram-sjö, Björklinge för fornvård, kamrer Einar Kjellén, Grillby, för hållristningsupptäckter, kamrer C. J. Öbrink, Älvkarleby, för skapande av Älvkarleby hembygds-museum, handlaren Tor Schram, Östhammar, för skapande av Frösåkers härads hembygds-museum, läroverksadjunkt P. M. Ljising, Norrtälje, för kulturhistorisk skriftställarverksamhet i Roslagen samt lantbrukare Axel Johansson, Huddunge, för kulturhistorisk skriftställarverksamhet i västra Uppland. Under de 75 år som medaljen funnits har den utdelats till sammanlagt 162 personer.

1969 firade Upplands fornminnesförening sitt hundraårsjubileum, på den exakta årsdagen, d.v.s. den 26 januari, som blev en

stor tillställning under vad som av sin samtid betecknades som föreningens "blomstringstid". Detta var den tid då föreningen stod på topp i medlemsantal och det blev en tillställning som sent glömdes. Förutom speciellt inbjudna gäster gick inbjudan ut till alla medlemmar. Programmet inleddes med kransnedläggning vid landshövding Adolf Ludvig Hamiltons grav. Sedan följde vernissage på utställningen "Vasarnas slott i Uppsala" med originalporträtt på samtliga vasaregenter på Upplandsmuseet, som ju var ett "barn till Upplands fornminnesförening". Under högtidssammanträdet sändes också ett hälsningstelegram till Hans Maj:et Konungen eftersom han var föreningens första hedersmedlem. I kungens telegram tackade han för "föreningens utmärkta insatser i den svenska fornvårdens tjänst". Därefter följde högtidssammanträde, parad och föredrag i universitetsaulan. Dräktparaden, som kallades "seklernas parad", var en dräktkavalkad med tidstypiska kläder från olika sekler.

I högtidsföredraget, som i sin helhet finns återgivet i årsboken *Uppland 1969*, lyfte professor Dag Strömbäck från Kungliga Vitterhetsakademien, tidigare vice ordförande, fram att Uppland var "Svearikets urhem, detta fascinerande, forntidsfyllda land med sin hjärtpunkt här i Uppsala". Strömbäck lyfte fram de kungliga kopplingarna, Gamla Uppsala, Mora stenar och de medeltida kyrkorna samt att det fanns ett

”litterärt skimmer” över forntidsbygdens hjältar. Han menade att ”upplänningarna” hade skapat en ”egen livsstil och en karaktéristisk folkkultur”. Enligt honom var bakgrunden till föreningens tillkomst att Uppland var ”ett landskap så rikt på gamla minnen och traditioner att en grupp behjärtade män, inför den vandalisering och tillintetgörande som då hotade, beslöt att slå vakt om sitt landskaps gamla kultur”. Innan föreningens grundande hade landskapet stått i ett ”djupt kulturförfall, en förbluffande brist på pietet”, speciellt rörande kyrkornas gamla skatter. Strömbäck menade att det var folkupplysningen och folkbildningen som vänt detta. Han menade att de första 25 åren av föreningens historia hade kännetecknats av ”ansatsernas och idealismens tid” då en grupp ”hänförda fornvänner” dragit upp ”riktlinjerna till något stort och fosterländskt”, men att medlen varit för begränsande. Därefter hade föreningens medlemmar och inflytande vuxit med hjälp av ”fornforskare och entusiastiska ”hävdsökare” såsom föreningens sekreterare Rolf Arpi, Knut Stjerna och Oskar Lundberg. Det var dock genom epoken Nils Sundquist som föreningen nått sin ”blomstringstid” enligt Strömbäck. Enligt honom att den ”planta som nedmyllades av en liten grupp idealister och ’fornälskare’ för hundra år sedan har blivit ett stort och mångförgrenat träd”. Strömbäck avslutade sitt tal med att lyfta fram det uppoffrande arbetet som någ-

ra få har gjort som ”framkallat den gnista som behövs för att tända och intressera en större allmänhet”. Till svar på vad allt det ”gamla” skall tjäna till i ”teknokratiens och samhällsnyttans tidsålder” menade Strömbäck med hänvisning till Nils Gabriel Djurklou ”Utan att veta vad som varit, kan ingen klart fatta vad som är”.

Festligheterna avslutades med en välbesökt jubileumsmiddag på Rikssalen på Uppsala slott, där de närmare 700 gästerna förädrades med murkelsoppa, champinjongratinerad oxfilé samt glass och chokladsås till efterrätt med tryckt matsedel smyckad med jubileumsemmblemet och med Upplandsången återgiven på motsatt sida (fig. 9). Riksspelmännen Eric Sahlström och Leonard Larsson ”stodo för taffelmusiken”. Landsantikvarie Sundquist ville tacka för den hedersbevisning som ägnats åt honom och som ett uttryck för de varma känslor han hyste för hemprovinsen Uppland föreslog han att de församlade sjöng Olof Thunmans Upplandsång. Hela kalaset budgeterades till 15 000 kronor, varav Uppsala stad och Uppsala läns landsting bidragit med 5 000 vardera.

2019 års jubileumsfirande innehåller spridda aktiviteter. Året inleddes med kransnedläggning vid den förste ordförandes Adolf Ludvig Hamiltons grav på årsdagen den 26 januari på gamla kyrkogården i Uppsala (fig. 10). Därefter har en kommitté utarbetat ett program för jubileumsåret, som går under namnet Alla tidens Uppland.

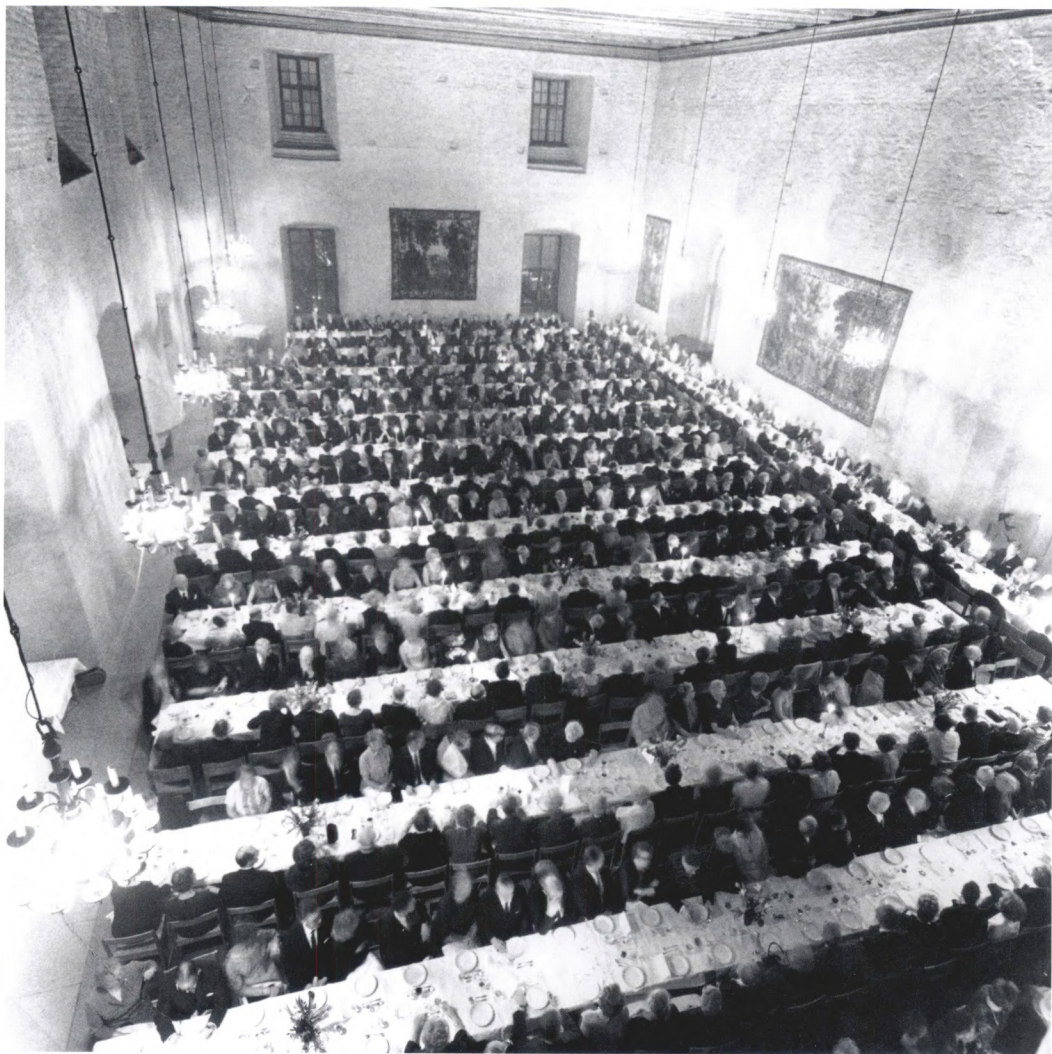

Fig. 9. Jubileumsmiddag i rikssalen på Uppsala slott den 26 januari 1969. Foto Evert Skirgård, Upplandsmuseet.

Fig. 10. Nuvarande ordförande Marie Andersson framför föreningens förste ordförande Adolf Ludvig Hamiltons grav i samband med kransnedläggning den 26 januari 2019. Foto Bent Syse.

Vid årsmötet i april serverades en specialbeställd jubileumstårta, både för att fira oss, men också värdföreningen Nora hembygdss-förening, som fyller etthundra år i år. Året fortsatte med att Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund tilldelades en fana på nationaldagen. Vårutflykten avslutades på Kvekgården där två medaljörer

hedrades, Håkan Liby och Göran Ulväng. Denna tillställning på Kvek var öppen för allmänheten och förutom visning, föredrag bjöds det på uppländska specialiteter såsom Upplandskubb med ister och äppelmust från Grönsöö, allt till framförd folkmusik. När detta skrivs så planeras en föreläsnings-serie under hösten.

1970-tal – förändringarnas tid

Upplands fornminnesförening förändras inte speciellt mycket fram till slutet av 1970-talet, då förändringens vindar blåser in. Styrelsen hade vid årsskiftet 1974/75 en sammansättning av tolv ledamöter samt representanter utsedda av Uppsala läns landsting, Stockholms läns landsting och Uppsala kommun, som tillika var de årliga anslagsgivarna. Även staten bidrog vid detta tillfälle med ett ansevärt bidrag som skulle täcka landsantikvariens och en antikvaries lön. I likhet med tidigare år sköttes alla kulturminnesvårdande uppdrag av föreningen. Det fanns vid denna tidpunkt tre fast anställda antikvarier förutom landsantikvarien, samt en kanslist som svarade för föreningens och Upplandsmuseets gemensamma kansli. Personal för arkeologiska uppdrag och byggnadsinventeringar anställdes extra vid behov. En antikvarie ansvarade för hembygdskonsulterande verksamhet, där samarbetet med Riksförbundet för hembygdsvård stärktes och utvidgades. Med andra ord hade fornminnesföreningen börjat växa till en större arbetsgivare.

Flyttar vi fram till årsskiftet halvårsskiftet 1978 bestod den fasta personalen av landsantikvarien Ola Ehn och 1:e antikvarien Anna-Märta Berg, samt två övriga antikvarier Lars Gezelius och Karin Wretin. Efter halvårsskiftet kom stiftelsen Upplandsmuseet att bli arbetsgivare för de två förstnämnda och efter årsskiftet även

för de två andra. Som tidigare fanns också en rad personer som var extraanställda.²⁴ Det är intressant att läsa årsboken *Uppland 1979*. De olika rapporterna visar hur inblandade alla parter är med varandra. Först ut finns en årsredogörelse från Upplands fornminnesförening för åren 1977–78. Förutom styrelsens sammansättning finns ovan nämnda antikvarier, där landsantikvarie Ola Ehn även är föreningens sekreterare. Här redogörs också för föreningens årsmöte, vinterting och utflykter, men även för utgivna publikationer och vilka inköp fornminnesföreningens inköpskommitté gjort. De nämnda föremålen deponerades till stiftelsen Upplandsmuseet. Kvekgårdens aktiviteter presenteras och biblioteket och arkivets verksamhet. Därefter följer landsantikvariens ämbetsberättelse, d.v.s. hur kulturminnesvården har skötts under 1978. Det gäller bebyggelseinventeringar, arkeologiska undersökningar, fornminnesärenden, planärenden, byggnadsvårdsärenden, yttranden och kurser. Efter denna redogörelse följer stiftelsen Upplandsmuseets verksamhet för 1978. I likhet med fornminnesföreningen och landsantikvarien finner vi att museichefen är Ola Ehn. I denna redogörelse finns noterat dokumenterande verksamhet, utställningar, föreläsningsserie och studiedagar. Även Disagårdens och Walmstedtska gårdens verksamhet finns beskriven under Upplandsmuseet.

Med andra ord finns det tre beskrivna

”organisationer” som gör inte helt olika saker, där personalen ibland återfinns i någon eller flera av dessa. Inför en nyordning finns i detta nummer av årsboken också de nya stadgarna för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund (gällande från 1 januari 1980) samt för Stiftelsen Upplandsmuseet (gällande från 1 januari 1979). De senare förändrades i och med att Stockholms läns landsting frånträder som huvudman i Upplandsmuseet, vilket skedde 1978. Upplandsmuseet övertar från 1979 fornminnesföreningens tidigare uppgift att bedriva kulturminnesvård i Uppsala län. En följd av detta blev att museet tog över alla arbetstagare från fornminnesföreningen. I maj 1979 träffas ett samarbetsavtal mellan Stiftelsen Upplandsmuseet och Upplands fornminnesförening. Enligt detta avtal överlämnade föreningen till stiftelsen med full äganderätt sina sedan 1909 insamlade och hos stiftelsen deponerade museiföremål. Men också föreningens bibliotek samt de delar av arkivet som inte berör rena föreningsangelägenheter. Vidare kommer föreningen att till museet med full äganderätt överlämna de föremål mm som inköps genom avkastningen från bl.a. Constance Anderssons donationsfond.²⁵

1980 är det år då vi ser en tydlig skillnad mellan fornminnesföreningen och Upplandsmuseet. Nu finns Stiftelsen Upplandsmuseet som sköter allt inom kulturminnesvård och museal verksamhet med samlingar

och arkiv. Sedan finns Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund som driver hembygdsrörelsens arbete i Uppsala län.

Hembygdsföreningarna

De tidigaste hembygdsföreningarna

De äldsta hembygdsföreningarna inom landskapet är Sydvästra Upplands kulturhistoriska förening bildad 1908, följt av Roslagens fornminnes- och hembygdsförening från 1918, Söderby-Karls fornminnes- och hembygdsförening från 1918 och Nora hembygds- och fornminnesförening och bildad 1919. Nora tillhörde Västmanlands län fram till inkorporerandet i Uppsala län 2007. Av de tidiga föreningar som numera tillhör Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund är det utöver Sydvästra Upplands kulturhistoriska förening fyra som bildades i dåvarande Uppsala län under 1920-talet. Tensta hembygdsförening 1921, Olands hembygds-gille 1922, Österlövsta hembygdsförening 1927 och Vendels hembygdsförening 1921. Den sistnämnda hade ett kort uppehåll på 1940-talet men återuppstod 1950.

Samarbete med föreningarna

Redan tidigt i fornminnesföreningens historia skedde samarbeten med hembygdsföreningar. Så t.ex. noteras i fornminnesföreningens årsredovisningar även föremålstillväxten hos sydvästra Upplands kulturhistoriska föreningen, men också om

någon förening behövt hjälp med vissa göromål. Hembygdsföreningarna var oftast värdar eller på annat sätt inblandade i de årliga återkommande utflykterna. Med tiden kom fornminnesföreningen att engagera sig allt mer i de olika föreningarnas arbete och från 1970-talet finns en antikvarie vid fornminnesföreningen, Karin Mannberg Wretin, som hade särskilt ansvar för och kontakt med hembygdsföreningarna. Det var ett samarbete mot de enskilda föreningarna och inte mot någon regional sammanslutning för dessa.

Men redan på 1920-talet, vid ett styrelsemöte 1924, lämnas ett förslag på att försöka inordna de mindre hembygds- och kulturhistoriska föreningarna till en organisation under fornminnesföreningen i likhet med vad som skett i Västmanland. Detta var det första tecknet på en ny gemensam organisation. Styrelsen beslöt att frågan närmare skulle utredas. Men det dröjde ända till 1980 innan Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund bildas.

En rörelse som växer

Landskapet Uppland fortsätter att utgöra basen för dessa hembygdsföreningar. I samband med inbjudan till hundraårsjubileet 1969 sker en förteckning över aktuella föreningar i landskapet. Med viss risk att listan inte är komplett noterades inom dåvarande länsgränser 37 föreningar i Uppsala län, 38 i Stockholms län och tio i Västmanlands

län.²⁶ 1975 bildas Stockholms läns hembygdsförbund och dåvarande länsgränser kom att bli verksamhetsområde för detta förbund. Från att från början engagerat 31 medlemsföreningar växte Stockholmsförbundet till att omfatta 89 år 1981, där merparten fanns inom Upplandsdelen och resterande i Södermanland.²⁷

Årsboken *Uppland* 1989 tillägnades hembygdsföreningarna i landskapet Uppland, och kom till genom ett samarbete mellan förbunden i Stockholms, Uppsala och Västmanlands län. En fullständig inventering gjordes av samtliga hembygdsföreningar i landskapet varefter föreningarna presenteras ingående i denna årsbok. Enligt denna fanns nu totalt 136 föreningar, fördelade med 69 i Stockholms län, 9 i Västmanlands län och 58 i Uppsala län. Sedan dess har antalet hembygdsföreningar i Uppsala län ökat till 81, som är anslutna till Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund (se faktaruta).²⁸

Utöver de nuvarande hembygdsföreningarna i Uppsala län finns det några som upphört att existera, bl.a. kan nämnas Björklingedagens hembygdsutskott, bildat 1944 och upphörde under 1960-talet. Fjärdhundra hembygds- och kulturförening bildad 1990 men numera avvecklad. Övergrans hembygdsförening bildad 1952, blev sedan Håbo härads hembygdsförening 1967 och därefter Håbo hembygdsförening som senare slogs ihop med Håbo kultur- och

BYGD
och
NATUR

Årsbok
1943

UTGIVEN AV
SAMFUNDET FÖR HEMBYGDSVÅRD

Fig. 11. Samfundet för hembygdsvård gav från 1920–38 ut Tidskrift för hembygdsvård. Från 1939 fortsatte publiceringen med årsboken Bygd och Natur som numera utkommer som en tidskrift fyra gånger per år. Anledningen till den nya årsboken var utökad samverkan med Svenska naturskyddsföreningen varför deras tidskrift Sveriges natur slogs samman med samfundets.³⁴

hembygdsgille 2009. Men det finns också en del föreningar i länet som inte är anslutna till Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. Dessa är självklart lite svårare att identifiera, men Sankt Bartholomei gille (bildat 1987) i Svinnegarn tillsammans med Wattholma kultur och hembygdsgille bildat 2005 och Strömsbergs bruksgille bildat 1982, är tre exempel på dessa.

Riksorganisationen

1916 bildades Samfundet för Hembygdsvård, som "en arvtogare till Hazelius idéer", som syftade till "ett gemensamt planmässigt arbete för hembygdsvård". Enligt stadgarna skulle den verka för "att natur- och kulturminnen bevaras och vårdas" samt att "natur och förutvarande anläggningar samt att i allmänhet kunskapen om och kärleken till hembygden ökas" (fig. 11).

Bildandet av samfundet innebar att många lokala hembygdsföreningar bildades. 1931 genomfördes en enhällig anslutning och en rad landskapsförbund bildades. Under 1941 bestod samfundet av cirka 50 korporativa medlemmar (hembygdsföreningar och -förbund), folkbildningsorganisationer och cirka 6 000 enskilda medlemmar. De hade nära samarbete med Svenska Naturskyddsföreningen och Svenska Ungdomsringen för Bygdekultur. Redan 1941 fanns förslag om bildandet av ett riksförbund för den svenska hembygdsrörelsen från Skånes hembygdsförbund som skulle topplada den hembygdsrörelsen. Samfundets styrelse själva, där Hilding Kjellman ingick samtidigt som han var ordförande för fornminnesföreningen, ansåg att en sådan toppstyrning från tjänstemän inte skulle gynna hembygdsrörelsen eftersom de menade att det inte handlade om "en metod, en rörelse" utan skulle få utvecklas organiskt utifrån de lokala förutsättningarna. Förutsättningarna var av skiftande art menade styrelsen 1941 och de försök att slå samman "fornminnesförening och hembygdsförbund ha ibland varit lyckade, ibland ej". Om behovet av en ny organisationsform såsom framlades var det nödvändigt att rörelsen själva stod bakom det förslaget, något som de inte gjorde 1941. Det var först långt senare som samma förslag fick ett genomslag. Samfundet, förändrades 1975 till rörelsens egentliga riksorganisation, Riksförbundet

för Hembygdsvård. Från och med 1991 heter riksorganisationen Sveriges Hembygdsförbund. En bra historisk genomgång av denna utveckling finns i *Bygd och Natur 1991* (Återblickar), då Samfundet för Hembygdsvård fyllde 75 år.

Samfundet för Hembygdsvård instiftades den 31 oktober 1916 med syfte att stärka den svenska hembygdsvården. Hembygdsföreningar hade redan bildats runtom i landet och genom påverkan ville man sprida kännedom om samfundet och få fler att bilda lokala föreningar för hembygdsvård. Samfundet förde också en rådgivande och konsultativ verksamhet, där betydande insatser kom att göras för den svenska byggnadskulturen, landskapsvården, naturskyddet och bevarandet av de norrländska älvorna. En annan viktig arbetsuppgift bestod i upplysningsverksamhet och folkbildning kring bevarandefrågor. Ett av de viktigaste leden i samfundets verksamhet bestod i att bereda byggmästare och möbelsnickare möjlighet till fortbildning och ökade kunskaper i ett för hembygdsvården tillfredsställande byggnadsskick. Från och med 1919 anordnades kortare yrkeskurser för byggmästare och möbelsnickare och från och med 1927 även längre yrkeskurser för byggnadshantverkare vid Byggmästarskolan på Hvilans folkhögskola i Åkarp.²⁹ Samfundets medlemmar utgjordes av enskilda personer, kommuner, institutioner, föreningar och övriga sammanslutningar. Från början var de enskilda medlemmarna övervägande flest

till antal medan hembygdsföreningar eller motsvarande var ganska få. 1945 noteras 56 anslutna föreningar och drygt 8 000 enskilda medlemmar.³⁰ 1972 hade den senare siffran närmat sig 10 000.

Jag har inte haft möjlighet att ta del av samfundets arkiv, som finns förvarat på landsarkivet i Lund. Men mycket troligt är att Upplands fornminnesförening var ansluten till samfundet. I *Bygd och Natur* från 1941 presenteras verksamheten vid Upplands fornminnesförening. Något som också tyder på anslutningen är att fornminnesföreningens ordförande 1944–52, Hilding Kjellman, också var samfundets ordförande under åren 1937–49, samt var med vid bildandet av samfundet 1916. Samfundet kom den 6–8 augusti 1955 att förlägga sitt sommarmöte i Uppland, där flera intressanta platser besöktes under tre dagar.³¹ Huruvida andra inom länet verksamma hembygdsföreningar var anslutna till samfundet är okänt och möjligen var det i så fall väldigt få som var det. En anledning till det kan vara att det 1957 bildas en Upplandskrets av samfundet för hembygdsvård. I de få anteckningar som finns runt denna förening noteras behovet av samarbete mellan likartade föreningar inom hembygdsrörelsen samtidigt som det behövdes ett kontaktorgan med samfundet.³² Huruvida denna förening blev aktiv i sin regionala verksamhet är svårt att få fram i arkiven, men enligt Karin Mannberg Wretin, fanns ingen tyd-

lig regional verksamhet från deras sida.³³

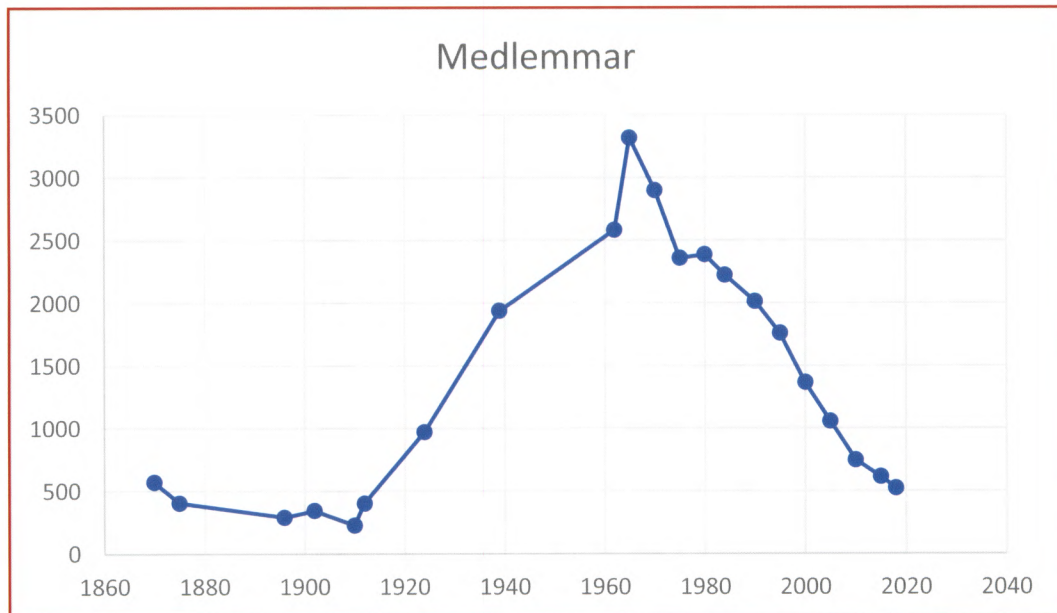
Bildandet av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund 1980, var inte en sammanslagning mellan två regionala organisationer, utan en utökning av medlemmarna i fornminnesföreningen, där de enskilda kompletterades med hembygdsföreningarna. På så sätt kom denna förening att bli en regional förening, i likhet med de övriga som är anslutna till Sveriges hembygdsförbund. Från denna period blir det också länen som kom att utgöra indelningen för de regionala förbunden. Idag finns det drygt 2 000 hembygdsföreningar i 26 regionala förbund med tillsammans 450 000 medlemmar anslutna till Sveriges hembygdsförbund. En av de största folkrörelserna bortsett från idrotten. Det är inom denna organisation som Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund verkar och har gjort så i 150 år.

Upplands fornminnesförening började med 571 medlemmar för 150 år sedan och växte till 3321 enskilda medlemmar 1965, har därefter minskat för att förra året vara 524 stycken. Men vid bildandet av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund tillkom 33 hembygdsföreningar som idag är 81. Med dessa föreningarnas medlemmar kan vi nu räkna till sammanlagt 14 524 personer. En stark förening!

Ordförandelängd

1869–1893	Adolf Ludvig Hamilton	Landshövding, greve
1894–1900	Eugène Lewenhaupt	Bibliotekarie, greve
1900–1907	Eric von Ehrenheim	Godsägare, kammarherre
1907–1918	Axel Erdman	Professor
1918–1920	Knut Hamilton	Landshövding
1920–1931	Nathan Söderblom	Ärkebiskop
1931–1944	Sigfrid Linnér	Landshövding
1944–1952	Hilding Kjellman	Landshövding
1952–1957	Georg Andrén	Landshövding
1957–1959	Elis Håstad	Landshövding
1959–1968	Olov Rylander	Landshövding
1968–1980	Ragnar Edenman	Landshövding
1980–1986	Ingemar Mundebo	Landshövding
1986–1992	Hans Alsén	Landshövding
1992–1997	Jan-Erik Wikström	Landshövding
1997–2003	Ann-Cathrine Haglund	Landshövding
2003–2009	Anders Björck	Landshövding
2009–2014	Pia Wårdsäter	Landstingsråd
2014-	Marie Andersson	

Som synes av ovanstående så har de flesta ordföranden varit landshövdingar, med några få undantag. Den som satt längs på posten var föreningens förste ordförande A. L. Hamilton som först avgick efter 24 år. Men det dröjde 128 år innan en kvinna intog ordförandeskapet.

Medlemsantalet i Upplands fornminnesförening har haft en utveckling där 571 medlemmar 1870 krymper till den lägsta siffran 228 år 1910. Därefter ökar medlemsantalet stadigt och når sin topp år 1965 med 3321 personer. Sedan dess har det minskat i snabbare takt och vid årsskiftet 2018/19 hade föreningen 524 medlemmar. Alla medlemssiffror inkluderar alla medlemsgrupper, d.v.s., betalande medlemmar, ständiga medlemmar, hedersledamöter och medaljörer.

Föreningar anslutna till Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund 2019

Förening	Bildad år
Almunge hembygds-gille	1956
Altuna hembygdsförening	1931
Balingsta hembygdsförening	1976
Björklinge hembygdsförening	1971
Boglösa hembygdsförening	1976
Bondkyrko hembygdsförening	1953
Bälinge hembygdsförening	1947
Börje-Åkerby hembygdsförening	1949
Danmarks hembygdsförening	1986
Dannemora hembygdsförening	1969
Enköpings stads hembygdsförening	1999
Enåkers hembygdsförening	1934
Frösåkers hembygdsförening	1925
Föreningen för Uppländsk personhistoria	2006
Föreningen Häggeby skol- och bygdemuseum	1985
Föreningen Marielunds vänner	2009
Föreningen Marmabygden	2013
Gamla Upsala hembygdsförening	1986
Gimo hembygdsförening	1996
Gräsö hembygdsförening	1985
Gårdskär Nu	2003
Hagby hembygdsförening	1985
Harbo hembygdsförening	1934
Huddunge hembygdsförening	1928
Husby-Långhundra hembygdsförening	1959
Husby-Sjutolfts hembygdsförening	2003

Håbo kultur- och hembygdsförening	2009
Hållnäs hembygdsförening	1930
Härkeberga gille	1942
Härkeberga ideella bastuförening	1947
Härnevi hembygdsförening	1948
Hökhuvuds hembygdsförening	1990
Järlåsa hembygdsförening	1953
Knivsta hembygds-gille	1965
Knutby-Faringe-Bladåkers hembygdsförening	1929
Lagga hembygds- och fornminnesförening	1946
Lagunda hembygdsförening	1972
Lilla Hagalunds vänner	1994
Litslena hembygdsförening	1949
Läbyvads hembygdsförening	1946
Lövsta bygderåd	1963
Nora hembygds- och fornminnesförening	1919
Olands hembygds-gille	1922
Raggarö hembygdsförening	1984
Ramhälls bygdegårds- och hembygdsförening	1985
Rasbo hembygds-gille	1967
Rasbokils hembygdsförening	1943
Simtuna hembygdsförening	1991
Skogs-Tibble fornminnes- och hembygdsförening	1928
Skokloster gille	1979
Sockenstugans vänner i Funbo	1971
Sparrsätra-Breds hembygdsförening	1982
Storvreta Ärentuna kultur- och hembygdsförening	1987
Sydvästra Upplands kulturhistoriska förening	1908
Söderfors hembygdsförening	1949
Söderöns hembygdsförening	2001

Teda hembygdsförening	1996
Tegelsmora hembygdsförening	1929
Tensta hembygdsförening	1921
Tierps hembygds-gille	1928
Tierps sockens hembygdsförening	1956
Tillinge hembygdsförening	1949
Torstuna hembygdsförening	1945
Tvärnö hembygdsförening	1983
Ullfors-gruppen	1996
Vaksala hembygdsförening	1979
Valö-Forsmarks hembygdsförening	1948
Wardsaetra och Gutasunds hembygdsförening	1998
Veckholms pastorats hembygdsförening	1950
Vendels hembygdsförening	1950
Viksta hembygdsförening	1937
Villberga hembygdsförening	1983
Vittinge hembygdsförening	1924
Vänge hembygdsförening	1950
Västerlövsta hembygdsförening	1943
Västlands hembygdsförening	1961
Ålands hembygdsförening	1979
Älvkarleby hembygdsförening	1930
Öregrunds hembygdsförening	1946
Österlövsta hembygdsförening	1927
Östervåla hembygdsförening	1926

Noter

- ¹ Johannesson 1982.
- ² Rannsakingar efter antikviteter vol. 1–4 1960–98. I den del där Uppland presenteras återfinns också ”Plakat och påbud om gamla monument och antikviteter” med tillhörande brev.
- ³ Schück 1931.
- ⁴ <https://www.olm.se/om-museet/museets-historia.html>
- ⁵ Kopia av en okänd tidningsartikel i Upplandsmuseets arkiv
- ⁶ *Upplands fornminnesförenings tidskrift* nr 1 1871.
- ⁷ *Upplands fornminnesförenings tidskrift* nr 1 1871.
- ⁸ *Upplands fornminnesförenings tidskrift* nr 1 1871.
- ⁹ *Upplands fornminnesförenings tidskrift* nr 2 1872.
- ¹⁰ *Upplands fornminnesförenings tidskrift* nr 3 1873.
- ¹¹ *Upplands fornminnesförenings tidskrift* nr 4 1875.
- ¹² *Upplands fornminnesförenings tidskrift* nr 10 1882.
- ¹³ *Upplands fornminnesförenings tidskrift* nr 24 1908.
- ¹⁴ *Upplands fornminnesförenings tidskrift* nr 18 1896.
- ¹⁵ Björnemalm 2009.
- ¹⁶ *Upplands fornminnesförenings tidskrift* nr 28 1912.
- ¹⁷ Årsberättelse för 1920 i *Upplands fornminnesförenings tidskrift* nr 37 1922–23.
- ¹⁸ Stadgarna finns nedskrivna i *Upplands fornminnesförenings tidskrift* nr 39 1924.
- ¹⁹ *Upplands fornminnesförenings tidskrift* nr 39 1924.
- ²⁰ *Upplands fornminnesförenings tidskrift* nr 38 1922.
- ²¹ Årsmötesprotokoll 1920 i *Upplands fornminnesförenings tidskrift* nr 36 1921.
- ²² Lundgren 2009.
- ²³ *Uppland* 1945.
- ²⁴ *Uppland* 1980.

- ²⁵ *Uppland* 1981.
- ²⁶ Upplandsmuseets arkiv.
- ²⁷ Kjell Nilsson. Opublicerat manuskript 2016.
- ²⁸ *Uppland* 1989.
- ²⁹ *Bygd och Natur* 1991.
- ³⁰ *Bygd och Natur* 1946.
- ³¹ *Bygd och Natur* 1955.
- ³² *Bygd och Natur* 1957.
- ³³ Muntlig uppgift från Karin Mannberg Wretin 2019.
- ³⁴ *Bygd och Natur* 1940.

Källor och litteratur

Otryckta källor

- Nilsson, Kjell: Opublicerat manuskript sammanställt inför Sveriges hembygdsförbunds hundraårsjubileum 2016.
- Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds arkiv.
- Upplandsmuseets arkiv.

Tryckta källor och litteratur

- Björnemalm, Barbro: ”Samla på Uppland – de första 50 åren” *Uppland* 2009. *Årsbok för medlemmarna av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund*. Uppsala 2009.
- Bygd och Natur*. Stockholm 1939–2019.
- Johannesson, Kurt: *Gotisk renässans. Johannes och Olaus Magnus som politiker och historiker*. Stockholm 1982.
- Lundgren, Per: ”Skapandet av Disagården – att samla och ordna de kringströdda fragmenten” *Uppland* 2009. *Årsbok för medlemmarna*

- av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. Uppsala 2009.*
- Rannsakingar efter antikviteter vol. 1. Uppland, Västmanland, Dalarna, Norrland, Finland (Kungl. Vitterhets historie och antikvitets akademien) red. Ingemar Olsson, Nils Gustaf Stahre & Carl Ivar Ståhle. Stockholm 1960.*
- Schück, Henrik: "Riksantikvarieämbetet genom 300 år. Högtidstal vid K. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens minnesfest den 6 nov. 1930" *Fornvännen* nr 26 1931.
- Upplands fornminnesförenings tidskrift vol. 1-53. Uppsala 1871-1996.*
- Uppland 1940-2018. Årsbok för medlemmarna i Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. Uppsala 1940-2018.*

Bent Syse är tidigare landsantikvarie och chef för Upplandsmuseet.